

Deze foto is gemaakt omstreeks 1950.

Van links naar rechts:

1e rij: Ineke v/d Wal, Iek van Zandwijk, Neeltje Pannekoek.

2e rij: An van Maaren, Maaïke Bijl, Rientje v/d Wal, Jenneke Blom, dirigent Peter van Boggelen, Jopie Tromp.

3e rij: Heiltje Pannekoek, Adri van Maaren, Janna Maclean, Krijn van Zee, Tus van Leersum, Hans de Fockert, Areke van Horssen, Maarten Pannekoek, Janna de Fockert, Bets van Zante.

4e rij: Willem v/d Meiden, Adriaan van Maaren, Henk v/d Bijl, Cor van Zandwijk.

5e rij: Hanje van Zante, Thijs Bok, Henk Vroegh, Willem Bijl, Leen van Zandwijk.

Van de redactie.

Als nieuw bestuurslid mag ik deze keer het voorwoord schrijven voor ons elfde verenigingsblad, tevens het laatste van deze eeuw.

Wij mogen terugzien op een zeer goed bezochte tentoonstelling op 30 april en 1 mei jl.

Vele positieve reacties hebben we daarop gekregen en vooral bij de fotoquiz ontstonden flinke discussies wie waar dan wel of niet gewoond zou hebben.

Ook mogen wij vooral terugzien op een goed bezochte en volgens mij zeer gezellige zomeravondwandeling.

Nogmaals willen we de families Van Mourik, Van Eeken en De Groot zeer hartelijk danken voor de gastvrijheid ons geboden.

Op de braderie mochten we veel leden ontmoeten en werd er veel gepeinst over de oude voorwerpen (de uitslag elders in dit blad).

Tevens mochten wij vele nieuwe leden inschrijven, waaronder het 300ste lid en wel de heer M. de Bruijn uit Hellouw (Tinus van Tieskus) die van ons een bloemetje mocht ontvangen.

Zo blijkt dus dat we in enkele jaren een bloeiende vereniging zijn geworden.

Deze maand zal Koos van Zomeren komen spreken op onze verenigingsavond. Hopelijk zullen wij vele van U daar weer ontmoeten.

Namens het bestuur spreek ik de wens uit, dat we ook in de volgende eeuw weer vele malen en in goede gezondheid bijeen mogen komen.

Hartelijke groeten en veel leesplezier,
Gijs Bok.

Inhoud.

BLADZIJDE:

Van de redactie	1
Inhoud en uitslag raadwedstrijd braderie	2
Informatie bestuur	3
Mededelingen en giften	4
300 ^{ste} lid en programma 2000	5
De Eerste Wereldoorlog	6
Herwijnense steenfabrieken	11
Uitnodiging lezing door Koos van Zomeren	16
Het Beest (door Koos van Zomeren)	17
De Rivier (door Koos van Zomeren)	18
Genealogie in Herwijnen (deel 2)	19
Kiek van toen	25
Herwijnse vertellingen	28

Uitslag van de raadwedstrijd op de braderie:

De cadeaumand is gewonnen door familie De Vree, wonende aan de Nieuwe Steeg te Herwijnen. Tevens zijn zij tijdens de braderie lid van onze vereniging geworden.

De namen van de te raden voorwerpen zijn:

- een wonderpan om cake op het gasstel in te bakken;
- een varkensringtang om ringen in de neus te doen;
- een tang om gaatjes of ringetjes in leer te zetten c.q. een tang om een spatbord van een fiets te buigen;
- een zaaimachine voor bonen of erwten;
- een slootveger/schraper;
- een koffiebrander.

Informatie bestuur.

Het bestuur van de historische vereniging "Den Ouden Dijk" Herwijnen is als volgt samengesteld:

<u>Voorzitter:</u>	de heer M. van Maaren Achterweg 76, 4171 BD Herwijnen tel. 0418 - 581594
<u>Secretaris:</u>	mevrouw M. Pelle-van Ooijen Meidoornlaan 23, 4171 AN Herwijnen tel. 0418 - 582527
<u>Penningmeester:</u>	de heer J.P. Kwakernaak Kromme Akkers 21, 4171 BM Herwijnen tel. 0418 - 581723
<u>Bestuurslid:</u>	mevrouw D. van Zee-van Arendonk Graaf Reinaldweg 3, 4171 LC Herwijnen tel. 0418 - 582246
<u>Bestuurslid:</u>	de heer J. de Kock Meikampgraaf 8, 4174 LB Hellouw tel. 0418 - 581391
<u>Bestuurslid:</u>	mevrouw C. Vos-Bok Zandsteeg 12, 4171 BH Herwijnen tel. 0418 - 582603
<u>Bestuurslid:</u>	de heer G. Bok Achterweg 38, 4171 BC Herwijnen tel. 0418 - 582037

<u>Redactie verenigingsblad:</u>	de heer M. van Maaren de heer J.P. Kwakernaak
----------------------------------	--

<u>Typewerk verenigingsblad:</u>	mevrouw M. Pelle-van Ooijen
----------------------------------	-----------------------------

<u>Verspreiding verenigingsblad:</u>	mevrouw C. Vos-Bok
--------------------------------------	--------------------

De contributie bedraagt f 20,-- per jaar inclusief verenigingsblad. Bankrelatie: Rabobank Waalstroom te Waardenburg, rekeningnummer 36.67.12.314 ten name van historische vereniging "Den Ouden Dijk" Herwijnen.

Mededelingen:

Het bestuur heeft op 17 juni jl. besloten om het verzenden van het verenigingsblad aan leden die buiten de dorpen Herwijnen, Hellouw en Haaften wonen f 5,-- per jaar verzendkosten in rekening te brengen.

Voor uw Herwijnse verzameling:

De historische vereniging biedt u de volgende artikelen te koop aan, die u niet in uw Herwijnse verzameling mag missen: zwaar verzilverd lepeltje met het wapen van Herwijnen voor f 17,50; originele ingekleurde landnamenkaart met de kampnamen van polder en dorp Herwijnen f 20,--; 100-jaar muziekvereniging "Wilhelmina" 125 pagina's woord en beeld over 100-jaar Herwijnse muziek f 10,--.

Deze artikelen kunt u bestellen bij een van onze bestuursleden, zie bladzijde 3.

Giften:

- Foto's zijn ontvangen van Corrie Verploegh en van de heer Kruijff (twee foto's van schilderijen van Herwijnen gemaakt door Kees Bol)
- Tijdens de opening van de tentoonstelling op 30 april jl. werd door de heer Van Bommel het boek "gemeentehuizen in Gelderland" aan de historische vereniging geschonken.
- Kranten zijn ontvangen van de familie Van Boggelen-De Fockert

300ste lid:

Tijdens de braderie van 26 juni jl. mocht de historische vereniging, Tinus de Bruijn van de Meikampgraaf te Hellouw inschrijven als driehonderdste lid van de vereniging.

Het bestuurslid Ditty van Zee verwelkomt het 300ste lid Tinus van Tieskus met een (kijkt u zelf maar) en een prachtige bos bloemen.

Jaar programma 2000:

26 januari	Lezing Enny de Bruin
19 april	Ledenvergadering
7 juni	Zomeravondwandeling
.. oktober	Diapresentatie over dijkhuisjes door dhr. H. Meijering

De Eerste Wereldoorlog, 1914-1918

Deze oorlog heeft grote indruk gemaakt op ds Vermet zoals ik in het vorige artikel al schreef. Hij volgde het nieuws nauwgezet en verwerkte dat in zijn preken. Getuige het handschrift waaruit ik put heeft hij er, overigens op verzoek van kerkenraad en gemeenteleden een jaarlijkse gewoonte van gemaakt om op de eerste Zondag van augustus herdenkingsredenen uit te spreken met telkens als tekst psalm 77: 12: Ik zal gedenken.... Zo deed hij in 1915, 1916, 1917 en 1918. In 1918 spreekt hij op Donderdag 28 november - een nationale dankdag van overheidswege - tot tweemaal toe, 's morgens om half tien en 's middags om twee uur over de wapenstilstand, het einde van de oorlog. Het begin van de oorlog voor Herwijnen beschrijft hij in de eerste herdenkingspreek van 1 augustus 1915 aldus: "Weet gij het nog? Toen viel de eerste Augustus op een Zaterdag en de Vrijdag die daaraan voorafging heeft zoveel ontroering en schrik gebracht (...) Des namiddags, ongeveer te drie uur, begon de klok hier boven op de kerk te luiden, diezelfde klok, die ons hedenmorgen heeft samengeroepen in het huis des gebeds. Maar wij weten, die klok is ook de brandklok en toen zij des vrijdagsmiddags begon te luiden, ook toen gaf zij het teken, dat er een brand uitgebroken was en deze bleek spoedig te zijn niet een gewone brand, maar een wereldbrand. (...) En nadat onze oren de klok hadden gehoord, waren spoedig onze ogen gericht op het plakbord (aan het gemeentehuis, om de hoek van de pastorie

(WPA)), want daar was komen te hangen onder andere een groot papier waarop stond afgedrukt met grote letters een bevel en dat bevel was duidelijk: alle dienstplichtigen, de landweermannen (voor 1922 de eerste reserve van het leger (WPA)) inbegrepen, werden onder de wapenen geroepen, ja zij moesten reeds den volgenden dag tegenwoordig zijn op de plaats, die elk hunner bekend was uit het paspoort." De mobilisatie was een feit. Dit zou een ware exodus betekenen voor het dorp. "...en was alles op ons dorp leeg en stil. De achtergeblevenen verlieten hun huizen niet en wachten de dingen af die nu komen zouden. Doch in de namiddaguren (van Zaterdag 1 augustus) begon er enige beweging toen de boeren terugkeerden, na hunne paarden te hebben laten keuren door regeringsautoriteiten. Vele brachten hunne paarden mede terug, doch de beste en meest geschikte had men moeten achterlaten, wat voor de eigenaars pijnlijk was". In een dag tijd was er veel spanning in het dorp gekomen. 20 Jaar later - bij zijn ambtsjubileum in 1934 - zegt de dominee er nog dit van: "In 1914 echter bracht de uitbrekende oorlog, vooral onder de arbeiders op de steenfabrieken veel beroering en de rustige tijd van voorheen keerde niet weer terug tijdens ons verblijf aldaar." Naar de Zondag toe loopt de spanning hoog op: wat zijn de berichten over de oorlog van Duitsland met Frankrijk en Rusland? Een ding raakt de Herwijners diezelfde zaterdagavond nog wel in het bijzonder volgens Vermet: "...wat wij des zaterdagavonds konden opmaken uit een bijzonderheid, waaraan het me. rendeel onzer nooit eerder had gedacht, namelijk hieruit, dat het papierengeld, bank- en muntbiljetten bijna niet meer tegen zilver kon worden ingewisseld, omdat er een gerucht ontstaan was, dat er geen zilvergeld meer te bekomen was (...) er bleef een zenuwachtig en druk geloop op straat tot 's avonds laat..."

Het is treffend hoezeer de predikant oog heeft voor de directe gevolgen voor zijn dorpsgemeente. En passant krijgen we inzicht in de gang van zaken bij calamiteiten - ik denk aan de rol van de kerkklok en het plakbord op het gemeentehuis. Over de bijzondere beroering op de steenfabrieken (NB meervoud) geeft hij later een verklaring die erop neerkomt, dat de sociale toestand van deze arbeiders slecht was, met name hun woningen. Vermet begrijpt dan ook goed dat de SDAP daar vooral aanhang had en dat de opschudding groot was onder hen. Juist zij waren veelal dienstplichtigen die niet vrijgeloot of vrijgekocht konden worden en moesten dus vertrekken. Hoe moest het dan met het achterblijvend gezin?

Welke gevolgen heeft de oorlog op korte en lange termijn? Op korte termijn is het gevolg op de eerste de beste Zondag na het uitbreken van de oorlog dat de kerk vol zit. "Waar wij anders meestal betreuren moeten, dat in de avondbeurten de opkomst der gemeente zo gering is, daar hadden wij toen eens een volle avondbeurt, daar zagen wij toen eens mensen onder onze toehoorders, die het anders helemaal niet in rekening hebben om 's avonds ter kerke te komen. Ja! 't Moet er eerst maar eens op aan komen." Volle kerken in oorlogstijd, bij nood en gevaar. Een ander direct gevolg is de vluchtelingenstroom vanuit België. Op 11 oktober 1914 tekent ds Vermet aan, dat er vele vluchtelingen in ons land zijn, velen op doortocht door Herwijnen en sommigen vonden hier onderdak. Tenslotte werden al snel reisbeperkingen ingevoerd. De predikant had op 15 november 1914 een militaire pas nodig om een vacaturebeurt in Gellicum te vervullen wegens het passeren van fort Asperen.

Op langere termijn worden de gevolgen merkbaar voor het dagelijks leven, ondanks dat Nederland voor gevechtshandelingen is bewaard gebleven. Naarmate de oorlog langer duurt komen levensmiddelen en dergelijke op rantsoen. "Dat hebben wij aan den lijve ondervonden, want toen brak er voor ons een schrale tijd aan, een tekort aan vele levensmiddelen, omdat voor onze gemobiliseerde troepen de nodige voorraden beschikbaar moesten worden gehouden". "Het was passen en meten en uitrekenen van den morgen tot den avond". Wel zegt hij, dat het in de dorpen nog veel beter is dan in de steden. De dank is in november 1918 dan ook dubbel groot in de dankstond voor wapenstilstand en veldgewas, omdat de oogst toen goed was, zelfs zo, dat nog niet alle gewassen geoogst waren. De fruitopbrengst was wel minder, maar aardappelen en andere veldgewassen waren er voldoende. Dat gaf hoop en moed voor 's lands en eigen voorziening. De oorlog was voorbij, maar de rantsoenering nog niet onmiddellijk. Normalisatie zou z'n tijd vragen.

De prijzen vliegen aan het eind van de oorlog omhoog, ondanks ingestelde maximumprijzen. De schaarste aan goederen drijft de prijs op. Vermet heeft er oog voor en spreekt zijn verwondering uit over het feit, dat zijn gemeente de oorlog toch goed is doorgekomen. In het bijzonder heeft hij hart voor de "eerlijke zakenmensen, want zij zijn door allerlei tekort aan grondstoffen en door het abnormaal oplopen der prijzen zwaar in de verdrukking geweest zijn" en voor "de mensen met vaste tractementen, waarvan de berekening helemaal niet gemaakt was naar deze dure tijden van mobilisatie". "Menig rechtschapen gezinshoofd zal menig slapeloos uur des nachts hebben doorleefd overwegende op wat wijze hij met zijn gezin de moeilijkheden het best zou kunnen trotseren."

Nog een ander gevolg was dat ook brandstof op rantsoen ging. Dit trof de kerk wel heel direct. Op 30 september 1917 tekent Vermet aan: "Van nu af aan wegens gebrek aan petroleum worden de avondbeurten vervangen door namiddagbeurten. (Er was toen in de gemeente geen gas en electrische verlichting.)" Voor de oudejaarsavonddienst krijgt men bij wijze van uitzondering 4 liter petroleum; de overige verlichting moest met kaarsen geschieden - terwijl die ook door de regering moesten worden verstrekt! Het einde van de oorlog betekende nog niet het einde van dit rantsoen. Pas in 1919, op 9 maart, tekent Vermet aan: "Voor het eerst weer avonddienst na den wapenstilstand."

Voor de werkzaamheden van de predikant zelf had de oorlog nog andere gevolgen. Ondanks de neutraliteit was het land wel onder de wapenen. Overal verbleven militairen. Vermet herinnert het zich nog in 1934 als hij schrijft: "Ten gevolge van de nabijheid van de forten Loevestein, Vuren en Asperen bevonden zich in de gemeente vele militairen wier gedurige oefeningen bij dag en vooral bij nacht de rust van voorheen geheel wegnamen en wekelijks hield ik bijbellezingen in een lokaal dat als militair tehuis was ingericht. Dit gaf wel wat drukte en soms ook moeilijkheid, maar ik kan er niet anders dan met dankbaarheid aan terugdenken, daar ik in die moeilijke oorlogsjaren aan vele militairen het evangelie heb mogen verkondigen in genoemd lokaal". In zijn overige aantekeningen schrijft hij, dat dit lokaal de consistorie van de (toenmalige) Gereformeerde Kerk is "daar die gemeente toen vacant was en er in dien mobilisatietijd bijna nergens aan het beroepingswerk kon worden gedacht". Oorlogsdreiging gaf blijkbaar samenwerkingsmogelijkheden die kort tevoren in 1913 nog maar moeilijk lagen, al was het alleen maar praktisch.

Epiloog

Ds Vermet speelde als notabele van het dorp - dat was een predikant toentertijd zeker - een voorname rol in de gemeenschap. In haar vorming en voorlichting. Als een van de weinigen las hij een "courant", ontving hij telegrammen en maakte hij reizen. Het wel en wee ging hem echter oprecht ter harte en dat heeft Herwijnen nog lang nadat hij was vertrokken willen weten. Op Maandag 10 oktober 1949 is er een delegatie uit Herwijnen - zijn eerste gemeente - bij hem op bezoek in Leidschendam, waar hij inmiddels met emeritaat is maar nog niet uitgewerkt. (zie copie krantenknipsel) Het is

DS. D. M. VERMET 80 JAAR

Ds. D. M. Vermet, emeritus-predikant van de Hervormde Kerk te Leidschendam, hoopt a.s. zaterdag 30 december 80 jaar te worden. Ds. en mevrouw Vermet zullen deze dag alleen in intieme familiekring herdenken in het protestantse bejaardencentrum Schoorwijk, waar zij hun intrek hebben genomen. Ds. Vermet werd in 's Heer Arendskerke in Zeeland geboren. Na het eindexamen gymnasium te Middelburg te hebben behaald studeerde hij theologie aan de Rijksuniversiteit te Groningen en werd op 10 oktober 1909 in zijn eerste gemeente Herwijnen door ds. A. de Visser te Groningen bevestigd. Voorts diende hij de gemeenten Klaaswaal, Balk (Fr.), Oosterbierum (Fr.) en deed 14 januari 1934 zijn intrede in Leidschendam, waarna hij op 1 mei 1947 met emeritaat ging. Tijdens zijn emeritaat verleende hij bijstand in het pastoraat te Leiden, achtereenvolgens in de wijken V, VI en I tijdens de vacatures aldaar en was tevens tot 1957 geestelijk verzorger van de patiënten van het academisch ziekenhuis.

op die dag precies 40 jaar geleden dat Domus Martinus Vermet in Herwijnen dominee werd. Ze zijn hem niet vergeten en komen hem en de zijnen persoonlijk feliciteren. Hij schrijft er zelf met ontroering over in zijn aantekeningen. Hij schrijft er ook bij, dat het hem ten diepste ging om wat een van zijn verre voorgangers in Herwijnen (1808-1815) ds Jan van den Broek in 1815 bij zijn afscheid zei vanaf een briefje dat men later van hem vond in de kanselbijbel en dat Vermet in bezit had:

Vaarwel, vaar eeuwig wel, Herwijnen, lieve volk.

'Gedenk nog mijnen dienst, mijn bidden en mijn preken,

't Was wel oprecht, doch vergezeld van veel gebreken.

'God zij uw eeuwig deel! Dit wenscht uw bijbeltolk.

Renkum, oktober 1998

Drs W.P. van der Aa

Verkoopcijfers Herwijnnense steenfabrieken 1731-1834

R.H.C. van Maanen

Inleiding

Langs de Waal stonden eeuwenlang vele steenfabrieken, bijna elk dorp bezat een steenfabriek binnen haar grenzen. Herwijnen bezat er tot in deze eeuw zelfs twee. In voorbijgegangene jaren was er zelfs een derde geweest. In 1808 schreef men aan het Departementaal bestuur van het Maasland dat er drie steenbakkerijen bestonden waarvan een met zand beschoten was en stilstond en een tweede leeg en ook stilstond. Namen van de eigenaren noemde men niet. Van der Aa vermeldde in 1844 twee dubbele steenovens, de derde was in 1811 vanwege bezanding afgebroken. Herwijnen bezat al in de zeventiende eeuw steenbakkerijen. Zo verklaarde het dorpsrecht in 1708 dat Adriaan van Pothuysen sinds 1699 in het dorp een steenbakkerij dreef. In 1702 legden Pieter Gerritsz Vroegh en Hendrik Barten Royert, steenbakkers en ondermeesters op de steenbakkerijen onder Herwijnen en Haaften een verklaring af over de vrachtkosten in 1701.

1788
Folio 45

Het Dorp van Herwijnen
Debet aan de Steenbakkerij
Van J. Van den Bosch &
C^o

2	Voeder bottes	den 12 April	5
1	5 het last		5
3500	Montsteen	den 15 St	25-10
1	Voeder bottes	den 15 St	2-10
1000	Bleek	den 19 St	6
2	Voeder bottes	den 24 St	5-0
2	Voeder bottes	den 25 St	5-0
2000	Gemeen Rood	den 26 St	12
6500	Steenen		60

De bedrijfsarchieven zijn verloren gegaan, toch kunnen we via omwegen wat meer te weten komen. Familiearchieven als dat van Boellaard geven enige informatie, maar ook stads- en waterschapsarchieven. De grote afnemers van stenen waren de plaatselijke overheden, soms de kerk en soms particulieren. De steden hadden stenen nodig voor het onderhoud van hun gebouwen, wegen, stadsmuren, de waterschappen onder meer bij het onderhoud van dijken en sluizen. Van die levering van stenen zijn soms kwitanties bewaard gebleven. In een aantal archieven heb ik dergelijke kwitanties aangetroffen en per steenbakker per jaar de totalen vermeld. De cijfers zeggen niets over een totale productie van de desbetreffende steenbakkerij in een apart jaar maar alleen dat deze in een bepaald jaar werkzaam was en wat er in ieder geval geproduceerd werd. In de door mijn aangetroffen archiefstukken vonden leveranties plaats aan de stad Heukelum, het polderbestuur van Herwijnen, het ambtsbestuur van Beesd en Rhenoy en het ambtsbestuur van de Tielerwaard, het laatste ten behoeve van de Ambtmansluis te Dalem. Als we Hollestelle echter mogen geloven, dan waren A. Bierman en P. Boellaard meer gericht op de Hollandse markt.¹ Hij baseerde dit op het besluit van de Staten van Holland van 27 maart 1738 dat de door hun geleverde stenen in het zelfde belastingtarief vielen als die van de Hollandse steenbakkerijen. Of het in het geval van Boellaard gaat om een steenoven staande in Haaften schreef Hollestelle niet. Volgens Bijl verkreeg Boellaard in 1776 een uiterwaard met steenoven afkomstig uit de nalatenschap van Adolphus Bierman. Voor de gegevens rondom Pieter Boellaard moet dus enig voorbehoud worden gemaakt of zij wel betrekking hebben op Herwijnen.

Jaar	Inkomsten	totaal geleverd	soort	kostprijs per stenen	1.000
Adrianus Pothuijsen					
1699	f 18:10:00	1.850 stenen	grauwe moppen	f 10:00:00	
Adolphus Bierman					
1731	f 152:00:00	16.000 stenen	best grauwe moppen	f 08:00:00	
			vlakke klinkers	f 10:00:00	
1732	f 25:16:00	6 dubbele molenstenen		f 04:06:00	
1733	f 219:10:00	29.000 stenen	best grauwe	f 07:10:00	
			vlakke klinkers	f 08:10:00	
1735	f 66:00:00	8.000 stenen	best grauwe moppen	f 09:00:00	
			vlakke klinkermoppen	f 09:00:00	
1736	f 204:00:00	25.500 stenen	best grauwe moppen	f 08:00:00	
1738	f 252:00:00	36.000 stenen	grauwe moppen	f 07:00:00	

1739	f 162:00:00	22.000 stenen	vlakke klinkermoppen	f 09:00:00	
			best rode moppen	f 06:00:00	
1748	f 972:10:00	115.000 stenen	best rood	f 06:10:00	
			best vlakke klinkers	f 09:10:00	
1749	f 253:00:00	32.000 stenen	best grauwe	f 08:00:00	
			best rood	f 06:10:00	
			best vlakke klinkers	f 09:10:00	
1752	f 04:00:00	500 stenen	best grauwe	f 08:00:00	
1753	f 02:08:00	300 stenen	best grauwe	f 08:00:00	
1755	f 366:06:00	39.600 stenen			
?	f 242:05:00	29.000 stenen	grauwe moppen	f 07:15:00	
			nst rood	f 07:10:00	
1788	f 66:00:00	6.500 stenen	gemeen rood	f 07:00:00	
			moutsteen	f 15:00:00	
			bleek	f 19:00:00	
1793	f 184:16:00	5.400 stenen			
1795	f 76:00:00	8.000 stenen	hard grauwe	f 09:10:00	
1796	f 25:00:00	2.500 stenen			
1797	f 14:05:00	500 stenen	hard ondervoets grauwe	f 08:10:00	
1798	f 30:00:00	2.500 stenen			
1799-					
1800	f 2.598.				

Deze steenbakkerij leverde moutsteen, gemeen rood, best rood, bleek, getrokken klinkers, vlakke klinkers en (best) hard grauwe (mopsteen) en hard ondervoets grauwe. Daarnaast komen ook geregeld leveranties van voeders beste stukken voor, zoals in 1783 negen voeder.

mr. Nicolaas Arriëns

1790	f 73:02:00	7.000 stenen	vlakke regenbakklunkers	f 13:00:00	
			Amsterdamse gevel		
			grauwe	f 10:00:00	
			best rode moppen	f 08:00:00	
			gemeen rood	f 06:10:00	
1794	f 46:10:00	5.000 stenen	klinker moppen	f 12:00:00	
			ondervoets hard grauwe	f 09:00:00	

Pieter Boellaard, heer van Tuyt

1764	f 06:10:00	500 stenen	beste vlakke klinkers	f 12:10:00	
1779	f 32:17:00	circa 3.000 st	hard grauwe	f 10:10:00	

1780	f 69:10:00	6.150 stenen	regenbak klinkers	f 18:00:00
			beste hard grau	f 10:00:00
1781	f 202:10:00	21.500 stenen	hard grau	f 09:10:00
			grote vlakke klinkers	f 10:15:00
1782	f 217:00:00	19.500 stenen	boerengrau	f 08:00:00
			beste grote klinkers	f 10:10:00
			beste kleine klinkers	f 10:10:00
			getrokken klinkers	f 08:10:00
1784	f 129:00:00	12.000 stenen	hard grau	f 10:15:00
1786	f 09:02:00	500 stenen	beste dichte regen-	f 18:00:00
			bakklinkers mopstenen	
1795	f 160:072:08	17.500 stenen	(best) hard grau	f 08:05:00
			beste vlakke/	
			grote klinkers	f 10:05:00
1799	f 28:00:00	2.500 stenen	Amsterdams grau	f 10:00:00
1800	f 07:10:00	500 stenen	vlakke klinkers	f 15:00:00

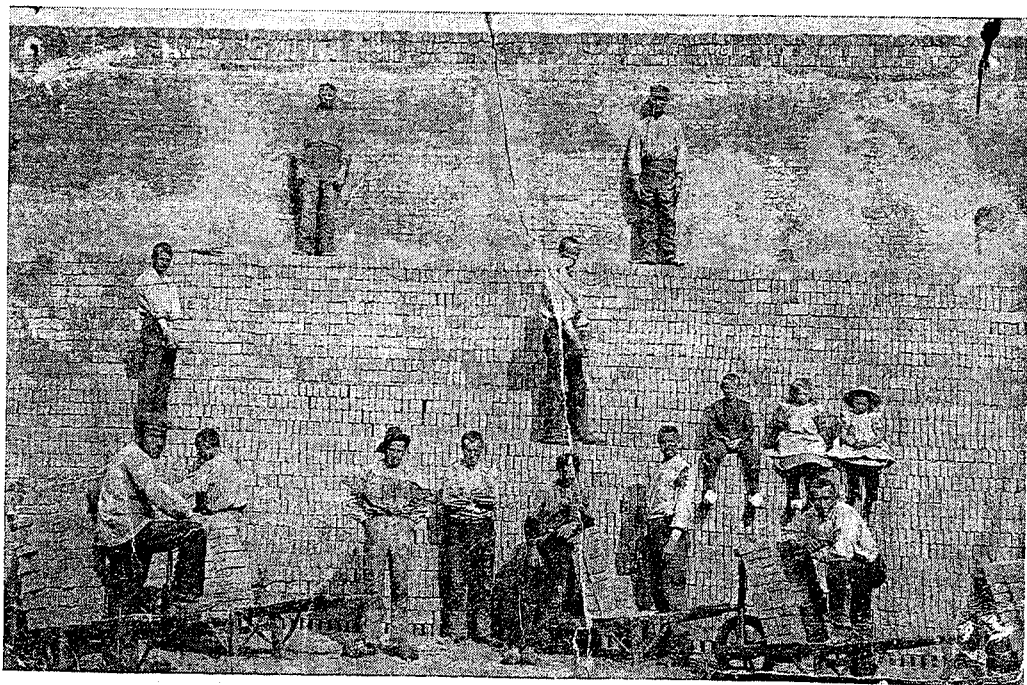

Foto uit 1910 tasveld op de benedenoven, met op de onderste zij tweede van links en op de tweede rij tweede van links de opa en de vader van Kiene van Zomeren. Zittend op stenen de gezusters Koek.

Pieter Boellaard was eigenaar van de oven op de Hoogenwaard en voor de helft van de oven gehuurd door Jan Willem Boellaard. Bijl schreef over de eerste oven dat hier gewerkt werd met twee vormtafels waaraan 24 à 30 mensen werk vonden met een jaarproductie van 1 miljoen stenen. In 1801 bestond de voorraad uit 400 best gevelgrauw, 2.500 vlakke klinkers, 1.200 dekstenen en 231.00 beste regenbakklinkers.

Hendrik Boellaard

1804	f 100:10:00	6.000 stenen	hard ondervoets grau	f 12:00
			grote vlakke klinkers	f 15,50

Jan Willem Boellaard: in 1806 aangeduid als de bovenoven.

1800	f 1.1881:10	161.000 stenen	mopstenen	
1801	f 10,00	500 stenen	grote vlakke klinkers	f 20,00
1802	f 414,00	24.500 stenen	klinkers	f 18,00
			hard grau	f 15,00
1806	f 48,00	3.000 stenen	vlakke klinkers	f 08,00
1813	f 24,00	1.500 stenen	klinkers	f 16,00
1821	f 48,10	3.000 stenen	vlakke klinkers	f 15,00
1822	f 08,05	200 stenen	boerengrau	f 1,80
			2½ last puin à	f 2,50
1824	f 19,25	1.750 stenen	hardgrau	f 11,00
1825	f 147,50	11.500 stenen	vlakke klinkers	f 13,00
1829	f 184,00	12.500 stenen	beste kleine regenbak-	
			klinkers	f 16,00

Weduwe J.W. Boellaard

1830	f 249,00	16.250 stenen	beste harde vlakke klinkers	f 15,00
			harde klinkers	f 15,50
			kleine regenbakklinkers	f 16,00

Erfgenamen J.W. Boellaard

1832	f 17,50	1.850 stenen	ondervoets hardgrau	f 09,00
1833	f 32,50	2.500 stenen	kleine klinkers	f 15,00
			voets klinkers	f 12,50
1834	f 158,25	17.000 stenen	scheersteen	f 4,00
			ondervoets hardgrau	f 10,00

Noot

1. Hollestelle. De Nederlandse steenbakkerij...'

Bronnen

- Algemeen Rijksarchief 's-Gravenhage
- Archief Departementaal Bestuur Maasland inv.nr. 311.
- Streekarchivariaat West-Betuwe
- Administratief archief stad Heukelum (locatie Asperen).
- Archief dorpspolder Herwijnen (locatie Geldermalsen).
- Archief dorpsgerecht Herwijnen (locatie Asperen).
- Aa, A.J. van der. *Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden*. J. Noorduyt, Gorinchem, 1844, deel 5, letter H.
- Bijl, A. *Over heren, weiden en kastelen. Een geschiedenis van Herwijnen van prehistorie tot heden*. Herwijnen, 1992.
- Hollestelle, J. "De Nederlandse steenbakkerij in de 17de en 18de eeuw" in: *Economisch- en Sociaal-Historisch Jaarboek*, deel 44. Martinus Nijhoff, 's-Gravenhage, 1982.
- Maaren, M. van "Historie baksteen" in: *Historische Vereniging Herwijnen Den Ouden Dijk*, jaargang 2, nr. 3, januari 1997.

LEZING door de heer KOOS VAN ZOMEREN

Op woensdag 20 oktober 1999 zal er voor de historische vereniging "Den Ouden Dijk" een lezing door Koos van Zomeren gehouden worden..

Deze avond zal plaatsvinden in dorpshuis "De Poort" te Herwijnen en begint om 20.00 uur.

In het vorige verenigingsblad op de bladzijden 13 t/m 18 is een artikel van Koos van Zomeren gepubliceerd.

Dit lezende heeft u enig idee wat u van deze lezing kunt verwachten!

De heer Van Zomeren heeft toegezegd uit zijn werk te zullen voorlezen en vragen vanuit het publiek te zullen beantwoorden.

Het belooft een zeer leerzame maar vooral gezellige avond te worden.

Tot ziens op 20 oktober a.s.

Het beest

Ik heb eens gezegd dat een beest het beste in mij wakker maakt. Ik heb eens geschreven dat je bepaalde wreedheden beestachtig had kunnen noemen als ze niet zo typisch menselijk waren geweest. Zwakke pogingen om het beest een betere naam te bezorgen - zwak in verhouding tot het gangbare taalgebruik, want dat is zondermeer verpletterend.

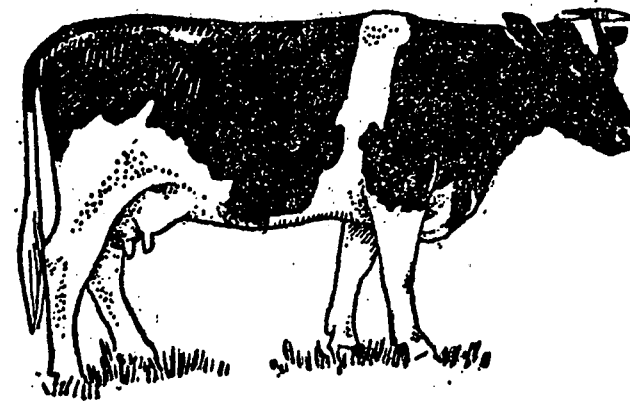
Als iemand beestjes heeft zijn het luizen. Als iemand de beest uithangt, of als een beest tekeergaat en er bovendien als een beest uitziet, is het een besst van een vent en daar wordt niks goeds mee bedoeld. Om nog maar te zwijgen over het beest in de Openbaringen van Johannes, het beest van het getal zeshonderd zes en zestig - tot ver na de oorlog waren er mensen die dachten dat dit getal op Hitler sloeg.

Dat laat aan duidelijkheid niets te wensen over en ik geloof ook niet dat het erg is, ik geloof niet dat zulke uitdrukkingen op zich-zelf aanleiding geven tot een slechte bejegening van beesten, ik bedoel: dieren. Maar bij mijzelf stuit ik altijd op een zekere aarzeling en ik weet, als ik erover nadenk, best waar hem dat in zit: in de kinderlijke, Betuwse lobben van mijn hersenen.

Als ze op de Herwijnen zeiden dat deze of gene veertig beesten had, dan waren het veertig koeien. Een beest was een koe en in een koe stak absoluut geen kwaad.

(uit: *NRC Handelsblad*)

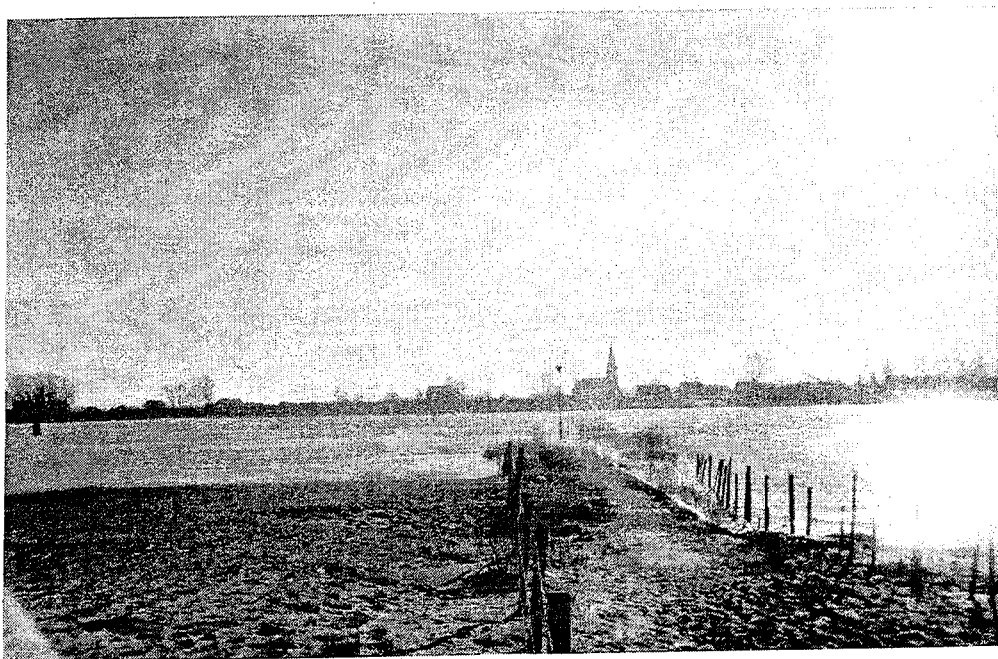
Koos van Zomeren

De rivier

De Waal, leerden we op school. De *stroom*, zeiden ze op het dorp en dat zeiden ze niet zoals je het schrijft, maar met een glanzende a-klank onder de oo. Ik oefen deze klank nog weleens met mijn vader.

Ik heb de Waal altijd een lelijke naam gevonden, zo wee, zo glad, zo dicht bij kokhalzen. De *stroom* klinkt beter, maar niet zonder haken en ogen, het was toch alsof ze op het dorp niet goed op de hoogte waren van hun eigen rivier, alsof ze in hun onwetendheid maar een woord hadden opgediept en van toepassing verklaard. Ik bedoel, ik hield wel van die mensen, maar ze hadden niet op de HBS gezeten.

Later, jaren later, in 1989 om precies te zijn, las ik 'Bar en Boos' een boek van drs. J. Buisman over zeven eeuwen winterweer. Daarin deze regels met betrekking tot de winter van 1423-'24: "Natte herfst. Daarbij tot in dec. zacht met bloeiende viooltjes e.d. Eind dec. vorstig, voortgaand in jan. Zaltbommel delft tolinkomsten van 19 jan.-14 fbr., 'want die stroem vol ijss ginck' (ijs-gang)."

Die stroem, de *stroom*! 1424!

Een schok van herkenning, een grijns van voldoening. De mensen van het dorp waren in m'n nabijheid en ik begreep ze, ik begreep ze helemaal.

In hun taal gingen deze mensen eeuwen terug, in hun taal hadden ze een stamboom.

GENEALOGIE IN HERWIJNEN

De geschiedenis van een handschrift

DEEL 2

door ENNY DE BRUIJN

2. Gijsbert van Rijckhuijsen (1702-1772)

In 1737 zendt vader Arien van Rijckhuijsen zijn boekje met familieaantekeningen aan zijn zoon Gijsbert met het verzoek om het enigszins rommelige geheel netjes uit te zoeken en over te schrijven 12. Gijsbert woonde op dat moment al sinds jaren in Leiden, waar hij stadsbode geworden was. Hij verkoos dus het stadsleven boven het leven in zijn geboortedorp, hoewel Herwijnen in de achttiende eeuw toch het grootste en belangrijkste dorp van de Tielerwaard was 23.

Gijsbert werd geboren op 16 september 1707, ging eerst naar de dorpsschool in Herwijnen en vervolgens voor verder onderwijs naar Beest 24. Vader Arien zocht daar een goed kosthuis, waar Gijsbert samen met zijn vriend Leendert de Fockert onderdak kreeg. Maar toen Gijsbert achttien was, kreeg hij via zijn Leidse achterneef Jacob Roosa een betrekking in Leiden. Hij werd eerst huisknecht bij de familie Musquetier, en later lijfknecht bij burgemeester Coenraad Ruysch. In die laatste functie bleek Gijsbert goed te bevallen, want toen burgemeester Ruysch iemand mocht aanwijzen voor de betrekking van stadsbode, dacht hij aan Gijsbert van Rijckhuijsen. Gijsbert werd dan ook in 1730 "bode met de bussche", nadat hij eerst het poorterrecht van Leiden had verkregen.

Als man met een vaste positie stond niets hem toen nog in de weg om een huwelijk aan te gaan. Hij trouwde op 22 september 1733 met Willemina Scheepers, dochter van de chirurgijn Barent Scheepers, en uit dat huwelijk werd in 1738 een eerste en enige dochttertje geboren: Agatha. Door haar zwangerschap kreeg Willemina last van verzweringen aan haar benen, en dat werd het begin van een slepende ziekte, waaraan zij in 1745 tenslotte overleed. Ook de kleine Agatha schijn lichamelijke, en misschien ook geestelijke, niet helemaal gezond te zijn geweest. Gijsbert kreeg dus zeker zijn deel van allerlei huiselijke moeilijkheden te verwerken. Wellicht is dat voor hem mede een stimulans geweest om in de avonduren niet allen talen te gaan studeren, maar ook de liefhebberij van zijn vader voort te zetten en uit te breiden. Zodoende ontstond er een levendige briefwisseling tussen vader en zoon, waaruit hun goede verstandhouding dikwijls blijkt. Steeds worden er genealogische gegevens uitgewisseld, maar daarbij blijft het niet. Gijsbert

schrijft bijvoorbeeld ook aan zijn vader, dat hij zoveel heeft aan de gebeden en de preken van een dominee, voor wie hij wel een uur naar de kerk wil lopen. Verder vertelt hij over zijn problemen met mensen, die hem een tweede huwelijk aanraden. Gijsbert heeft goede redenen om "daar nog zo schielijk niet mede te wezen". De voornaamste daarvan is, dat een stiefmoeder niet goed zou zijn voor zijn dochttertje. Bovendien heeft hij zoveel ongemakken gekend in zijn huwelijke staat, dat hij zich heel goed wil bedenken voordat hij zich opnieuw aan een vrouw bindt. Zijn vader schrijft daarop vol begrip terug: "Het weder gaen tot een Huwelijk kan ik u niet in raden, en kan ook niet sien dat het UE onvriende zijn, die uw daer toe raden, maer rade dat ge Godt de Heere raet vraegt" 25.

In alle brieven die tussen vader en zoon gewisseld worden, vormt de informatie betreffende allerlei familierelaties echter een voornaam bestanddeel. Aanvankelijk hield Gijsbert zich dan ook vooral bezig met zijn eigen familie, maar toen hij contact kreeg met allerlei genealogen van naam, breidde zijn belangstelling zich snel uit. Naast zijn werkzaamheden als standbode bleef hij genealogische gegevens verzamelen en ordenen tot hij eind 1771 ziek werd. Hij stierf op 1 januari 1772 te Leiden. Zijn aantekeningen betreffende verschillende families zijn bewaard gebleven in zijn zevendelige, handgeschreven "Geslacht- en wapenboek", en daarnaast verscheen in druk zijn "Wapenkaart behelzende alle namen van de Edel Gr. Achtb. Heeren Veertigen der stad Leiden, volgens rang geschikt van den jare 1449 tot den jare 1758" 26. De uitgebreide correspondentie met allerlei familieleden is echter, naast brieven van andere relaties die in dit verband niet relevant zijn, terug te vinden in de zeven folio-delen met "Copey-brieven".

GEZACHT
en
Copia Mijne
B. O. E. K.
Getekent A. van I Deel
Gescreven door
Gijsbert Ariensz van
Rijckhuijsen.

Het eerste deel daarvan bevat bovendien alle gegevens over Herwijnnense geslachten die Gijsbert van zijn vader geërfd en zelf verder uitgebreid had. Het bleef namelijk niet bij overschrijven alleen: ook Gijsbert leverde zijn aandeel aan het geslachtregister.

Toen Gijsbert in 1737, op verzoek van zijn vader, begon met het overschrijven en ordenen van diens aantekeningen, merkte hij al snel, dat er gegevens ontbraken. Wanneer familieleden zich bijvoorbeeld elders gevestigd hadden, was Arien er niet altijd in geslaagd om hun namen en geboortedata te weten te komen. Gijsbert nam daarmee geen genoegen. Hij wilde alle mogelijke moeite doen om de ontbrekende feiten aan te vullen: zijn streven was om een parenteel te maken van de vier geslachten Van Rijckhuijsen, Roosa, Sterk en Van Holten. Daarom begon hij brieven te schrijven aan allerlei onbekende familieleden. Een dergelijke brief begon bijvoorbeeld als volgt:

"Waerde Neeff en Nigt,
ik hb nooit d'eer gehad UL. te kennen of weten dat gijL. van onse
Maagschap waert, ten zij mijn Eerwaarden vader Arien van
Rijckhuijsen Gijsbertsz (wonende tot Herwijnen, die UL. ook wel kent)
mij had toe gesonden een GeslachtRegister onser Familie, om het uijt te
schrijven, en in een netter en geschikter ord're te brengen, so als 't wel
behoorde. So mankeren mij nog vele vrieden haar Namen, dag en
datums wanneer dezelve geboren, getrouwt of overleden zijn. Soo is
mij(n) zeer vriendelijk versoeck dat UEd. mij gelieft te laten weten ..." 27

Hierop volgen dan de vragen die Gijsbert te stellen heeft, met een duidelijke instructie voor het geval dat neef en nicht niet weten hoe ze de antwoorden het beste kunnen formuleren. Later ging hij er zelfs toe over om boekjes rond te sturen, waarin neven en nichten hun gegevens slechts behoeften in te vullen 28.

Deze uitgebreide correspondentie had Gijsbert minder goed, of zelfs helemaal niet kunnen voeren als hij een ander beroep had gehad. Als bode met de bus kwam hij niet alleen zelf in verschillende plaatsen om daar de boodschappen van het stadsbestuur af te geven, maar hij ontmoette bovendien de bodes uit andere steden, die voor een collega natuurlijk wel een brief wilden meenemen 29.

De antwoorden op al die brieven werden in spanning verwacht. De meeste familieleden namen wel even de moeite om te reageren, maar in sommige gevallen liet het antwoord op zich wachten, en dat kon verschillende oorzaken hebben. Zo schrijft vader Arien, die door Gijsbert nauwkeurig op de hoogte wordt gehouden, over de familie in Driel dat "de Neven meenen, dat er een slimme treek (streek) in zoude zijn" 30. Van neef Godefridus van Utrecht, die predikant geworden is, denkt Gijsbert dat hij mogelijk "te groots" is om terug te schrijven, maar vader Arien vindt het wel begrijpelijk: die man kent immers de hele familie in Herwijnen niet meer.

Hij berispt Gijsbert min of meer: "Ik moet seggen, dat gij daar eene vrijpostigen geest van schrijven in gehad hebt". Groot is dus de verrassing als neef Godefridus toch nog heel vriendelijk reageert 31.

De reacties die Gijsbert krijgt, zijn nogal uiteenlopend. Het meest venijnige antwoord komt wel van Jillis van Holten, die slechts interesse in dergelijke zaken heeft als er wat mee te verdienen valt: "U denkt wel dat wij wat anders te doen hebben, dan wat wij zulkx souden bij een gaen zoeken; dewijl dat wij daer geen voordeel mee te doen weten; maar weet gij daer een Capitail mee te Erven so schrijft aan mij (..), maar om Glorieusheyt is het niet de moeyten waerdig (..) Ued. meende dat den Stam van van Holten al haest uyt was, maar ik seek hem met den zeggen des Alderhoogsten braeff voort te planten, want ik een soon, een een dogter heb, seek 'er nog een halff Dozijn bij te maken. Daar gij 'loof ik wel niet tegen aen sult kunnen" 32. Als Jillis van Holten wist van Gijsberts enige, ongelukkige dochttertje, is dat laatste wel een zeer hatelijke opmerking om een brief mee te besluiten.

Gelukkig waren andere familieleden wel geïnteresseerd. Als Gijsbert bijvoorbeeld voor zijn om Geurt Roosa een afschrift van het geslachtsregister heeft gemaakt, schrijft deze oom:

*"Waerde en seer beminde neeffende nig,
Deze dient tot dankbaarheyt dat UEd. so veel moeyte gedaen hebt om
mij een Geslacht-Register te maken waer voor ik UEd. ten hoogsten
dankbaer voor blijff voor zo veel moeyte die UEd. daer mede gehad
heeft. Hoewel de Heer UEd. in een beroep gestelt heeft, daar UEd. nog
tijd over hebt, om zulks te kunnen doen (..)" 33.*

Bij deze briefwisseling met familieleden gaat het voornamelijk om eigentijdse gegevens, en we mogen wel aannemen dat die kloppen: het is niet waarschijnlijk, dat iemand grote vergissingen maakt bij het opgeven van bijvoorbeeld zijn huwelijksdatum.

Voor oudere gegevens schrijft Gijsbert naar verschillende predikanten, met de vraag om het een en ander eens in het doopboek op te zoeken 34. Hij hecht grote waarde aan een "doopceel", en dus vindt hij het moeilijk te verteren dat de doop van zijn eigen vader nergens te vinden is. In alle omliggende dorpen worden de predikanten aan het werk gezet, maar zonder resultaat 35. Uiteindelijk bepaalt Gijsbert, dat zijn vader dan maar een verklaring van bekendheid moet laten afleggen voor de schepenen van Herwijnen. Bij erfeniskwesties moet je tenslotte zwart of wit kunnen bewijzen wie je bent 36. Natuurlijk zorgt Gijsbert ervoor, dat hij een kopie krijgt van deze akte 37, evenals van andere akten die betrekking hebben op zijn naaste familieleden 38.

Voor de oudste gegevens blijft hij echter voornamelijk afhankelijk van de informatie die zijn vader hem stuurt. Diens brieven bevatten verslagen van gesprekken met oudere inwoners van Herwijnen, en een enkele keer ook afschriften van akten. Daar bij krijgt de lezer de indruk dat Arien een en ander heel nauwkeurig weergeeft, precies zoals hij het gehoord of gezien heeft. Gijsbert doet vervolgens echter pogingen om deze informatie te interpreteren en te verwerken in zijn geslachtsregister, en daarbij maakt hij soms fouten. Een voorbeeld daarvan is de naam van de stammoeder van het geslacht Roosa. Over haar schrijft Arien ergens, dat zij eerst getrouwd was met Alaert Roosa en later met Oth Walravens, en dat ze vervolgens verschillende mensen Metje heette 39. Dat laatste gelooft hij wel, want hij weet nog van twee kleindochters, die ook Metje heetten. Op een ander moment stuurt hij Gijsbert echter een aantal afschriften van akten, waaruit blijkt dat de stamvader Alaert Gijsberts heette, de stiefvader Oth Herberens (en dus niet: Oth Walravens) en dat Abraham Gijsberts een bloedverwant van deze familie was 40. Gewapend met deze informatie slaat Gijsbert van Rijckhuijsen aan het redeneren. Hij identificeert de genoemde Abraham Gijsberts als Abraham Gijsberts de Roos. De Roos is niet hetzelfde als Roosa, ergo: Abraham was een bloedverwant van moederszijde. Stammoeder Metje heette dus Metje Gijsberts de Roos 41. Dat deze conclusie volkomen bezijden de waarheid is, bewijst het trouwboek van Herwijnen, waarop 26 februari 1615 Othe Harberens trouwt met Metke Walravens, weduwe van Aert Gijsberts.

Enige voorzichtigheid bij het overnemen van oudere gegevens van Gijsbert van Rijckhuijsen is dus wel geboden. Dat neemt niet weg, dat zijn "Copye-Brieven" een schat aan gegevens bevatten, vanaf het begin van de zeventiende eeuw tot diep in de achttiende eeuw. Daarbij ligt overigens de nadruk op de meer eigentijdse informatie, met betrekking tot personen en families die Arien en Gijsbert zelf hebben gekend, of met wie ze brieven hebben gewisseld. Dankzij Gijsberts nauwkeurigheid in het overschrijven en bewaren van zijn totale correspondentie, wordt de hedendaagse genealoog niet slechts geconfronteerd met de conclusies van Gijsbert van Rijckhuijsen. Met behulp van de overzichtelijke naamregisters in elk deel kunnen de bronnen worden nagegaan, en dat levert dikwijls verrassende ontdekkingen op. Ook al zijn Gijsberts redeneringen niet altijd betrouwbaar, de gegevens waarop hij die redeneringen baseert zijn in het algemeen authentiek en kunnen bij een vastgelopen onderzoek soms nieuwe wegen openen.

Een andere verdienste van zijn werk is, dat hij een brede familiekring vertrouwd maakte met het verschijnsel genealogie. Sommige familieleden waren zelfs zo geïnteresseerd, dat ze om een afschrift vroegen. Daarmee werd natuurlijk meteen de kans vergroot, dat het geslachtsregister door de eeuwen heen niet verloren zou gaan.

Voor zichzelf noteerde Gijsbert, dat er vier afschriften in omloop waren: "dat Arien van Rijckhuijsen heeft in 4., dat Geurt Roosa Az. heeft in 8., dat Jacob Roosa Jz. heeft in 8., dat Gijsbert van Rijckhuijsen heeft in 4." Waarschijnlijk ging het in al deze gevallen slechts om het geslachtsregister van de familie Roosa, zonder de aantekeningen over de families Van Rijckhuijsen, Sterck en Van Holten 42.

Behalve Gijsberts eigen exemplaar waren er dus drie kopieën in omloop, en deze kopieën gingen elk een eigen leven leiden. Het is natuurlijk heel goed mogelijk, dat er in de loop der jaren allerlei afschriften van deze drie afschriften zij gemaakt, die ik niet heb kunnen achterhalen. Ook blijft het nog steeds een vraag, wat er geworden is van het exemplaar van Jacob Roosa. Het exemplaar van Geurt Roosa is echter tot op heden in originele vorm bewaart gebleven 43. Zelf bezat Gijsbert van Rijckhuijsen een exemplaar op kwarto-formaat, maar mogelijk is dat op een of andere manier verloren gegaan, nadat hij het geheel op folio-formaat in zijn Cope-Brieven had overgenomen.

Tenslotte is het exemplaar van vader Arien van Rijckhuijsen naar alle waarschijnlijkheid niet bewaard gebleven, maar het heeft wel de nodige sporen nagelaten in het werk van zijn achterkleinzoon Engel van Zee.

Genealogie in Herwijnen - Deel 3

**komt, in verband met de lezing van Enny de Bruin op
26 januari 2000, in verenigingsblad nr. 12 in januari 2000 uit!**

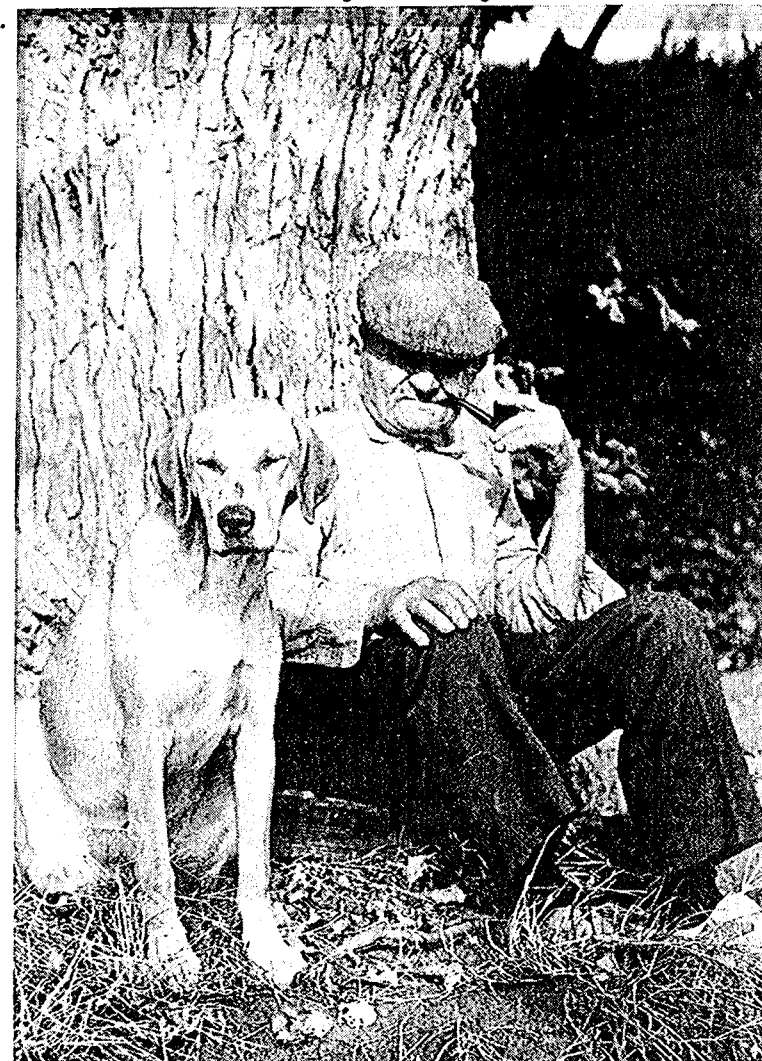
Kiek van toen.

Deze "Kiek van Toen" gaat over de quiz die we gehouden hebben tijdens de tentoonstelling "Het historisch erfgoed van de heerlijkheid en de voormalige gemeente Herwijnen" op 30 april en 1 mei jl.

Zeer velen hebben hun hersenen gepijnigd om erachter te komen waar de verdwenen huizen en boerderijen hebben gestaan.

Door er met elkaar over te praten, en wat de één niet weet, weet de andere weer wel, kon men er toch wel achter komen waar de meeste foto's geplaatst moesten worden.

Een aantal foto's leverde echter grote problemen op, velen dachten dat de volledige naam van Rutje of d'n Troeles, Rut van Zomeren zou zijn. Doch zeker de ouderen wisten wel dat zijn werkelijke naam Hendrik van Zomeren was.

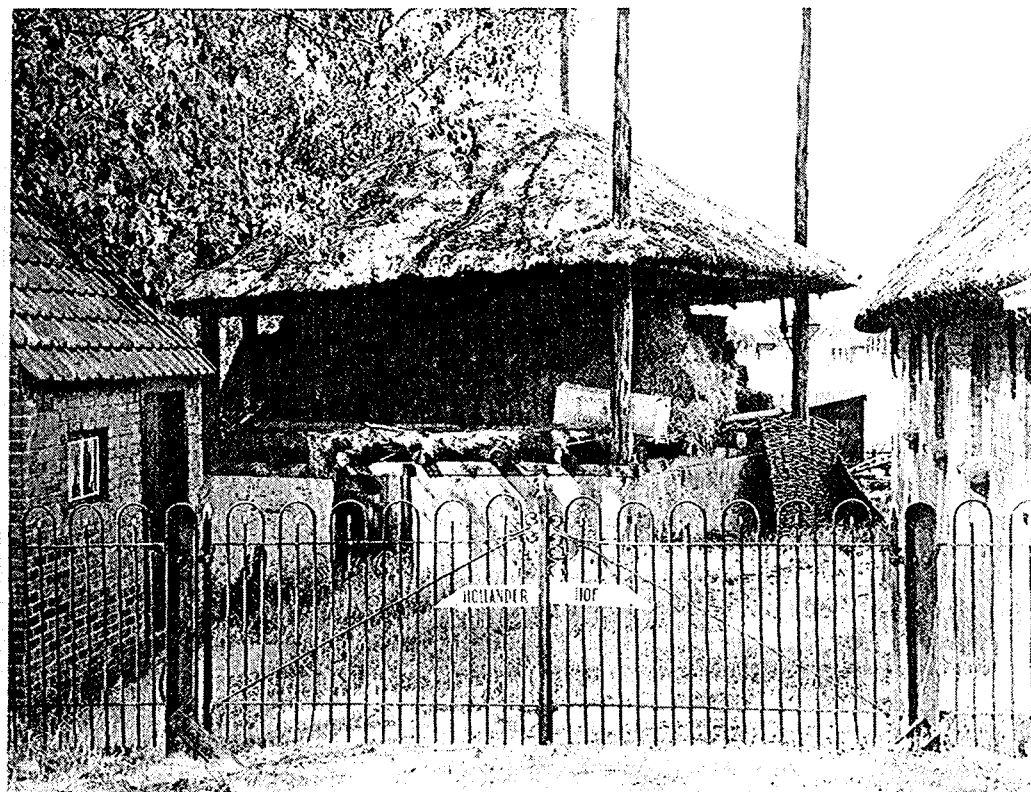

Bekijkt u de foto eens goed, hoe hij rustig zit te genieten, met z'n kont op een autoband, pijp in de mond, pet voor de ogen en z'n trouwe viervoeter naast hem. Met z'n rug tegen de boom "boom van Rutjes", zoals Rudi van Meurs deze dikke boom in één van zijn boeken beschrijft.

De volgende foto werd maar door 6 personen geraden. Het is het dijk-woninkje van Jan Vroegh die als bijnaam Jan de Pin had. Al de andere dachten dat het om het huisje van de "Gelzing" Gerrit van de Meijden ging, maar dat is het huisje wat je op de achtergrond ziet. Ertussen in staat nog de schuur van Teun Klop. Deze foto was toch wel het moeilijkst, als er van de 50 inzendingen er maar 6 goed zijn begrijp je wel dat deze foto veel hoofdbrekers heeft gekost.

Foto 3, was nou ook niet bepaald makkelijk te raden. Want waar kon deze "hooibarg met 5 roeie" (hooiberg met 5 roeden) nou staan. Het bordje "Hollander Hof" hielp ook niet al te veel, daar de boerderij waar deze berg bijstaat niet als zodanig bekend was.

Maar als men goed kijkt ziet men tussen de hooiberg en het achterhuis, of de koestal nog een huis staan, met daarnaast een zwarte schuur. Deze was van Hannes van Weelden, en die woonde aan de Achterweg in het Boveneind.

Zo kon men deze puzzel ook weer oplossen en kwam men erachter, dat deze hooiberg bij de boerderij van T. Vervoorn hoorde.

Deze foto werd gemaakt door Wim de Joode (boveneind). Let U op het bakhuisje met gordijntjes voor de ramen. De goede staat van de rieten kap zowel van de hooiberg als boerderij. En waar ziet men tegenwoordig nog een hor(t)d). Wat dat is? Probeer er maar achter te komen.

Dan wil ik ook nog vermelden, dat er een fout bij de antwoorden zat. Bij vraag 14 stond als antwoordt, dat Jan Welbie in het dijkhuisje woonde. Iedereen had ingevuld "Willem van Weelden (schipperke)" zodat dit natuurlijk de juiste oplossing moest zijn. Verschillende keren ben ik op deze fout aangesproken. Waarvoor mijn dank. Want het is altijd leuk als er zo meegedacht wordt.

Van alle ingeleverde vragenlijsten waren er 2 foutloos. Namelijk Jan de Fockert (winkel) en zijn zuster Riet van Horsen-de Fockert uit Haaften.

Zo zijn we weer helemaal bij wat de quiz aangaat.

Tot de volgende "kiek van toen".

Jaap de Kock

Herwijnse Vertellingen.

Het Pittenspaaike.

In de jaren 50 werden in Herwijnen veel bieten verbouwd, die in de herfst gerooid werden. Dit gebeurde handmatig. Gerrit de Kock schreef in het verenigingsblad nr. 9 daar een artikel over. In onze streek komt men de familienaam De Kock nog al eens tegen.

Zij zijn of komen allemaal van het boerenbedrijf. Eén van de Kock's "een boeren zoon" sprak net als de advocaat, de burgemeester, de dokter en de dominee, voor Herwijnse begrippen erg netjes, en vond het boerenbedrijf maar niets. "Hard werken" van 's morgens vroeg tot 's avonds laat, vooral in de herfst als de bieten (pitten) gerooid moesten worden.

Veertien dagen had de boerenzoon bieten gerooid. Toen hij op de laatste dag van het rooien naar huis toe liep kwam hij Aart de Fockert tegen. Die vroeg, "hedde ze er ut". Waarop De Kock in beschaafd Nederlands antwoordde "ja gelukkig wel, ik wou dat ik een pittenspaaike was, veertien dagen hard werken en dan netjes schoongemaakt worden en de rest van het jaar niks meer doen". De boerenzoon is geen boer gebleven.

Gijs van Elskes